

Ключові компетентності у дискурсі європейського виміру в освіті.

Наталія Бакуліна, к.пед.н.,
Інститут педагогіки,
м. Київ, Україна

Сьогодні визначення такого поняття, як "ключові компетентності", що формуються в учнів, знаходиться на вістрі дискусій. Воно стосується не лише питань змісту освіти, а й усієї соціальної сфери суспільства, яке передбачає формування в молоді певних навичок для життя та діяльності. Саме компетентності розв'язують життєво важливі проблеми, оскільки дозволяють оперувати отриманими в школі знаннями, надають можливість застосовувати їх упродовж всього життя.

Країни з розвинутою економікою широко обговорюють питання компетентностей, що закладаються системою освіти. Більшість економічно розвинутих європейських країн взяли участь у міжнародному проекті, метою якого було визначити ключові компетентності, що впроваджуються в загальноосвітній школі та відповідають запитам сучасного суспільства. У проекті взяли участь 18 країн, які надіслали звіти про власний доробок із проблем визначення ключових компетентностей.

Одним з основних аспектів у загалі визначених компетентностей є аспект полікультурний, аспект ставлення до власної культури і культури інших людей. Європа — полікультурна спільнота, саме тому питання формування полікультурного світогляду є актуальними. Проаналізувавши зарубіжний досвід, можна помітити, що багатьма країнами було зроблено акцент на питаннях полікультурності та факті, що полікультурні компетентності повинні базуватись на таких потребах суспільства, як:

- потребах полікультурних та багатомовних країн;
- потребах проживати та спілкуватись з представниками різних етнічних спільнот і культур, мігрантами;
- потребах, покликаних глобалізаційними процесами, особливо в галузі економіки та інших секторів суспільного життя.

Саме такі потреби притаманні сьогодні країнам - членам ЄЕС. Однак саме поняття "*інтеркультурних компетентностей*" (або полікультурних) дещо відрізняється залежно від країни. Так, наприклад, у багатомовній *Швейцарії* акцент робиться на спілкуванні різними мовами, що є умовою успішного соціального та особистого розвитку. В *Бельгії* більше уваги приділяється активній участі в житті суспільства з повагою до його полікультурного виміру.

У визначенні поняття компетентності немає однозначної відповіді, існують різні погляди.

Більшість педагогів схиляються до спільної точки зору про те, що компетентність є основною засадою вмінь (skills). Так, наприклад, до *загальних та найбільш важливих компетентностей австрійські педагоги* відносять такі:

- мовлення, спілкування, вміння висловлюватись (expression);

- вміння користуватись знаннями та навичкам менеджменту, інформаційним та комунікаційним навичкам;
- вміння організувати навчальний процес, дослідницькі навички;
- соціальні компетентності;
- спосіб поведінки, життя (life-style), вміння планувати життя та кар'єру, самоуправління;
- володіння іноземними мовами, навичками, необхідними для навчання за кордоном;
- політичний інтерес, демократична участь.

Інша класифікація найбільш загальних компетентностей ґрунтується на поділі компетентностей на:

Особистісні компетентності:

- навчання впродовж життя (самоорганізація навчання, гнучкість, вміння пристосовуватись до потреб, що постійно змінюються, інтерес, самооцінка, прийняття нових напрямів);
- почуття міри, мотивація, оптимізм, бажання вчитись);
- опір до маніпуляцій;
- самоповага.

Компетентності взаємодії з оточенням:

- інформаційні навички;
- суб'єктно-предметні компетентності (орієнтація, організація особистих знань);
- навички орієнтації у протиріччях, розбіжностях;
- методологічні навички (грамотність, медіа, технології).

Соціальні компетентності:

- спілкування;
- соціальні навички (вміння долати конфлікти, працювати в команді);
- емпатія;
- вміння співпрацювати.

Компетентності участі в житті демократичного суспільства:

- демократична свідомість;
- культура конфліктів;
- демократична участь.

Базові навчальні плани *Норвегії*, наприклад, під ключовими компетентностями подають комплекс таких понять:

- моральна особистість;
- обізнаність у християнських та гуманістичних цінностях;
- знання культурної спадщини, місцевих традицій та самовизначення;
- відкрите сприйняття інших культур;
- повага та знання інших релігій та вірувань;
- творча особистість:
- розвиток творчих здібностей і критичного мислення;
- вміння знаходити нові рішення проблем;
- вміння використовувати наукове мислення та методи: здібність до пізнання, випробування винаходів інших, особиста винахідливість;

- працелюбна особистість;
- навчання трудовим навичкам;
- навчання вчитись;
- відповідальність за власне навчання;
- планування та організація власної роботи і навчального процесу;
- ліберально освічена особистість:
- вміння організувати знання;
- методологічні знання;
- повага до фактів та нових аргументів;
- вміння користуватись інформаційними технологіями;
- інтернаціоналізм та прийняття традицій;
- вміння отримувати нові знання;
- навички підприємництва;
- соціальна особистість:
- віра у власні здібності;
- навички спілкування;
- вміння співпрацювати та діяти в команді;
- вирішення конфліктів;
- соціальна відповідальність;
- довіра до інших;
- знання прав та обов'язків;
- вміння брати відповідальність;
- розвиток незалежної та автономної особистості;
- особистість, яка вміє орієнтуватися в навколишньому середовищі:
- любов до природи та фізична активність;
- знання про природу;
- знання про навколишнє середовище та про конфлікт інтересів;
- знання основного поняття про те, що освіта та навчання стимулюють цілісний розвиток особистості - інтегрованої особистості.

Такі підходи до класифікації та побудови структури загальних компетентностей в європейських країнах зумовлені інтеграційними процесами, що відбуваються сьогодні. Характерні вони й для України, особливо для сфери освіти, де наданий момент йде формування освітніх стандартів, визначення напрямів створення навчальних програм, формування змісту базових навчальних дисциплін, створення підручників та навчальних матеріалів. Саме тому європейські освітні тенденції, що окреслюються в результаті спільних зусиль багатьох країн, є векторами суспільного розвитку та повинні бути предметом широкого обговорення.

Ключові слова: ключові компетентності, європейський дискурс в освіті.